KULTUR MILJÖ VÅRD

2·90

Digitalisering av redan tidigare utgivna vetenskapliga publikationer

Dessa fotografier är offentliggjorda. Vi använder oss därför av en undantagsregel, 23 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL). Undantaget innebär att offentliggjorda fotografier får återges digitalt i anslutning till texten i en vetenskaplig framställning som inte framställs i förvärvssyfte. Fotografier och text i denna framställning märks med ©. Den som vill använda fotografi eller text behöver ta reda på om det kan göras inom ramen för upphovsrätten, eller be upphovspersonen om tillstånd.

2022-09-01

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

KULTUR MILJÖ VÅRD

NUMMER 2/1990

Information utgiven av
Riksantikvarieämbetet

POSTADRESS
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

BESÖKSADRESS
Storgatan 41
Tel: 08–783 90 00

ANSVARIG UTGIVARE
Margareta Biörnstad

REDAKTIONSKOMMITTE
Nanna Cnattingius
Ivar Eklöf
Nanna Hermansson
Birgitta Hoberg
Kersti Morger
Jan Norrman
Per-Olof Ringquist

REDAKTÖR
Elina Antell

SÄTTNING & TRYCKNING
Ljunglöfs Offset AB, Stockholm
Maj 1990

ISSN 1100–4800

PRENUMERATION
6 nummer per år
Helårsprenumeration: 120 kr

Prenumerationsavgiften kan betalas på Riksantikvarieämbetets PG-konto nr 5 99 94–4, ange vårt nummer (1) 523–1, 280–8, 45850–5 vid betalning.

LÖSNUMMER
Beställs från redaktionen.
Pris 25 kr inkl moms

I tidningen uttalade åsikter står för författarens räkning och är endast där så anges uttryck för RAÄ:s mening.

TEMA: ALLA TIDERS LANDSKAP

Riksintressen i ett 20-årigt perspektiv 1
Margareta Biörnstad

Miljön som historia 9
Birgitta Odén

Människa – miljö – överlevnad 19
Bengt Hubendick

Från fysisk riksplanering till naturresurslagens riksintressen 26
Åke Hyenstrand

Innanför och utanför riksintressena 35
Ivar Eklöf

Är detta kulturarvet? 40
Nils Blomkvist & Jan-Erik Tomtlund

Kultur som utvecklingsfaktor – önskedröm eller realitet? 48
Ronny Svensson

Övrigt i detta nummer:
Uppslaget med bl a notiser och kalendarium för aktiviteterna runt om i landet kring »Alla tiders landskap»

Omslagsbilden: Slottsparken vid Krapperup, Skåne.
Baksidesbilden: Kvarnen vid Kullaberg. Krapperup, Skåne.
Foto: Bengt A Lundberg

6-poängskurs i kulturmiljövård

ÄNTLIGEN kommer den, den första högskolekursen i kulturmiljökunskap. En omfattande lärobok och en serie TV- och radioprogram utgör kurspaketet som är ett samarbete mellan Utbildningsradion, Riksantikvarieämbetet och Stockholms universitet.

Den grundbok som för närvarande är under utarbetande kommer att få titeln *Kulturmiljö, historien omkring oss* och vara rikt illustrerad. Ur innehållet kan vi hämta kunskap om vilka som lärde oss se och uppfatta vår omgivning som ett kulturlandskap. Det var inte minst författare och konstnärer alltifrån Strindberg och Selma Lagerlöf, Carl Larsson och X-et, till Sara Lidman och Ulf Lundell. Några kapitel behandlar kunskapen om att läsa historien i landskapet och huvuddelen av boken berättar om svenska bygder och kulturmiljöer. Här studeras omkring 25 exempel från land och stad utifrån olika vetenskapers synsätt. Ett viktigt avsnitt behandlar skydd och vård av kulturmiljöer.

Ett tjugotal författare samsas i boken som blir klar i november 1990 och kommer att kosta omkring 300 kr.

Distanskurs

Distanskursen i kulturmiljökunskap startar i TV och radio under våren 1991. Den skall omfatta fem TV-program om vardera 30 minuter och ett tiotal halvtimmeslånga radioprogram. De sistnämnda bildar ryggraden i 6-poängskursen och följer kursplanen. TV-programmen är fristående och vänder sig såväl till studerande i ämnet kulturmiljökunskap som till folkbildare och en bredare allmänhet.

Distanskursen omfattar avsnitten *Att tolka kulturmiljön,* 3 poäng, *Att urskilja och förstå lokala och regionala särdrag,* 2 poäng samt *Att skydda, vårda och uppleva kulturmiljön,* 1 poäng.

MARGARETA SIGURDSON

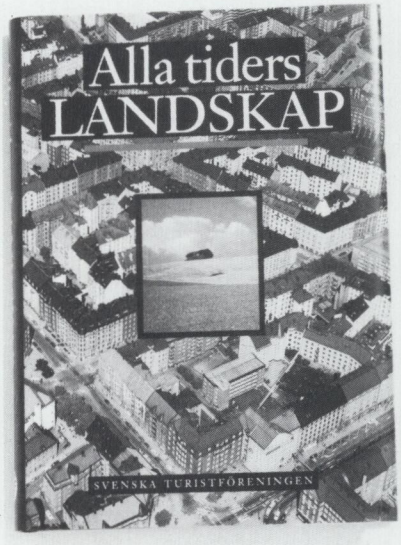

Alla tiders landskap

ALLA TIDERS LANDSKAP är en guide till sevärdheter för dig som vill resa och lära känna ditt land på ett annorlunda och spännande sätt. Svenska Turistföreningen och Riksantikvarieämbetet ger i samarbete ut en vägvisare till sevärdheter i kulturhistoriska riksintressen. Det är en bok om människans påverkan på landskapet under årtusenden. Genom att inte bara se på enskilda byggnader eller momument utan också betrakta hela landskapet kan historien avläsas "årsringsvis". Landskapet som helhet är vår modernaste sevärdhet!

Boken omfattar mellan 20 och 30 artiklar av varierande omfång för varje län och börjar i söder med Skanör – Falsterbo och slutar i Tornedalen i norr. Här kan du läsa om medeltidsstäder som Ystad och Arboga, om 1950-talsförorter som Vällingby och Rosta, om stenåldersboplatser, järnvägsknutar, fäbodar, fossil åkermark, genuina gamla byar, samevisten, fiskelägen och 1600-talets försvarsstad, badorter och turistanläggningar. Listan kan göras lång. I Sverige finns omkring 1700 miljöer av riksintresse för kulturmiljövården och många av dem är sevärda. Här presenteras ett urval, ungefär en tredjedel av dem alla. Utöver områdesbeskrivningarna finns specialartiklar i boken. De förklarar mer ingå-

ende hur man bär sig åt för att läsa historien i landskapet. Här presenteras förhistoriska miljöer, odlingslandskapet, städer och kyrkomiljöer. En inledande artikel beskriver vad ett kulturlandskap kan vara för någonting.

Tjugo författare samsas om texterna som med nödvändighet har lite olika karaktär, var och en har sitt språk. Men genomgående är det landskapet som historiskt arkiv som står i centrum.

Alla tiders landskap är rikt illustrerad med omkring 200 färgbilder och har rejäla kartor där alla beskrivna riksintressen markerats med nummer länsvis. Boken innehåller 320 sidor och kommer att kosta omkring 390 kronor. Den utkommer under juni månad 1990.

MARGARETA SIGURDSON

Hembygdspoesier

KÄRLEKEN TILL hembygden kan ta sig olika uttrycksformer. Några skriver böcker och forskar i arkiv, andra skriver dikter. I höst kommer en antologi som vill visa att dikter om hembygden kan rymma långt mer än vad den traditionella – och lite nedvärderade – termen betyder. Hembygd är ju det som är nära var och en av oss, det vi ständigt återvänder till och finner trygghet hos. Det har en begränsning i rummet och ett sammanhang i tiden, markerat av kulturlandskap och minnen. Dessutom förändras den ständigt, liksom vi själva. Först när vi lärt känna olika hembygder får vi perspektiv på vår lokala tillvaro.

Den här diktantologin planerades från början tillsammans med Riksantikvarieämbetet och projektet Alla Tiders Landskap. Antologin skulle bli hembygdsrörelsens bidrag. Vi fann snart att det skulle bli svårt att knyta dikterna till vissa kulturlandskap och dessutom få en önskvärd geografisk spridning. Så småningom beslöt vi oss för att göra ett dikturval där kulturlandskapet bara är en av ingredienserna.

Lagom till årets bokmässa i september beräknar vi att ha poesiboken klar. Den kommer att rymma ett hundratal poesier av både kända och okända diktare, illustrerad med svart/vita teckningar. Carlssons förlag står som utgivare och boken kommer att kosta omkring hundralappen. Riksförbundet för Hembygdsvård stöder boken genom försäljning och marknadsföring. Boken kommer också att kunna köpas genom Riksantikvarieämbetet.

Vi hoppas att poesiboken ska bli ett komplement till alla de utställningar om kulturlandskapet som planeras av länsmuseerna under 1990 och 1991. Låt poeterna få äventyra våra invanda föreställningar om hembygdens roll!

GUNILLA LINDBERG
JOSEF RYDÉN

Tidernas Stockholm

TIDERNAS STOCKHOLM är boken om Stockholms riksintressen. Stadens byggnadshistoria har gett den kronologiska följden för presentationen: här har miljöer sållats fram som bäst speglar de olika epokerna eller berättar om äldre tiders syn på den byggda miljön.

Således har Gamla Stan sin givna plats som exponent för stadens äldsta historia; om stormaktstiden vittnar den storslagna stadsplanen som utlades över malmarna på 1600-talet. Om 1800-talets expansion, då Stockholm utvecklades till en europeisk huvudstad med bestämda gatubredder och hushöjder, berättar stadens esplanadsystem, de stora parkerna, institutionerna. 1930-talets bostadspolitiska ambitioner samt Stockholms även internationellt ryktbara stadsplanering illustreras av områden som Gärdesstaden, Södra Ängby, Årsta centrum, Vällingby.

Boken är utgiven av Stockholms stadsmuseum och utkom till öppnandet av museets utställning med samma tema. Utställningen pågår till januari 1991. Syftet har varit att utförligt redogöra för de värdefulla miljöerna i staden inför kommunfullmäktiges beslut om *översiktsplan 90,* som skall tas senare under året.

Tidernas Stockholm. Kulturmiljöer av riksintresse. Stockholms stadsmuseum. 125 s, ill i s/v, både äldre och nytagna fotografier. Kartor över samtliga riksintressen samt litteraturtips.

EA